

Gheorghe – Mihai Popilian **(28 octombrie 1926 – 10 februarie 2016)**

Prin chemarea la Cele Veșnice a colegului și prietenului nostru, remarcabilul arheolog Gheorghe-Mihai Popilian, cercetarea românească de profil suferă din nou o grea pierdere. Însă, înainte de a aminti pe scurt cele știute despre viața și activitatea sa, știrea tristă despre plecarea sa din această lume mi-a readus în fața ochilor chipul lui "Nea Pompei", așa cum, noi, cei mai tineri, îi spuneam glumeț și, totuși, cu tandrețe.

Prima dată l-am văzut prin vara anului 1966, când, la invitația colegului și prietenului Mircea Babeș, am participat la săpăturile arheologice din necropola plană a orașului roman Romula. Era un om înalt, bine clădit, cu părul blond și bogat, cu trăsături regulate ale feței, care avea un aer deschis, onest. Intr-un cuvânt, era un bărbat frumos. Avea o voce puternică și convingătoare. Își susținea opiniile cu tărie, în cursul discuțiilor păstrând totuși aceeași atmosferă prietenească proprie.

Vara a fost extrem de călduroasă, munca noastră era grea, dar plină de satisfacțiile descoperirilor zilnice, care, totodată, animau discuțiile noastre din fiecare seară. Într-o seară însă, la întrebarea lui Mircea – după cum îmi aduc aminte –, colegul nostru mai vârstnic ne-a mărturisit în câteva cuvinte drama pe care o trăise nu demult. S-a întâmplat într-o perioadă când puterea politică de pe atunci dezlănțuise un nou val de arestări, condamnări și persecuții. Cândva, spre sfârșitul anului 1958, când, în urma încadrării la Centrul de Cercetări al Academiei Române de la Craiova și a primirii unei locuințe, se credea un om fericit, într-o seară, la ușă i-a bătut un fost coleg de liceu, care l-a rugat să-l găzduiască o noapte. Însă, "Nea Pompei" nu știa că respectivul abia fusese eliberat dintr-o detenție politică și era urmărit de agenții Securității, care înregistrau pe toți cei vizitați de colegul pomenit. Drept urmare, Gheorghe Popilian a fost arestat și, cu toată nevinovăția sa evidentă, a fost condamnat pentru "tăinuire" (nu a comunicat "organelor" vizita suspectului) la mai mulți ani de recluziune. Între 1959 și 1963 a trecut prin mai multe închisori și lagăre despre care nu-i plăcea să vorbească. Totuși își amintea cu mândrie profesională, că în timpul detenției de la Aiud, în timpul unor lucrări, ... a găsit o sabie celtică.

Născut la 28 octombrie 1926 în satul Godeni (com. Mălinești, jud. Dolj) viața lui Gheorghe Popilian a curs firesc până în momentul amintit mai sus. Școala primară a urmat-o în satul natal, iar liceul la Craiova (Colegiul Național Carol I), pentru ca în 1951 să devină licențiat al Facultății de Istorie a Universității din București.

Pe scurt, cariera sa profesională a început la "Muzeul Porților de Fier din Drobeta – Turnu Severin" ca arheolog asistent (1951-1952), din 1952 fiind numit director; din 1956 a fost transferat la "Muzeul Olteniei" din Craiova, pentru ca, din 1966, să ajungă prin concurs cercetător științific principal gr. III la "Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie al Academiei Române" din capitala Băniei. Prin cunoscuta reducere de personal

din 1975, care a lovit grav cercetarea românească, Gheorghe Popilian a fost transferat la "Muzeul Olteniei", unde a ocupat același post (cercetător șt. III); din 1980 a revenit la vechea sa instituție de cercetare (devenită "Centrul de Științe Sociale din Craiova al Academiei Române"). Abia în anul 1990 a fost promovat cercetător științific I și ales director al instituției, care va purta acum o nouă titulatură ("Institutul de Științe Socio-Umane "C. S. Nicolăescu – Ploșor" al Academiei Române"). În anul 1998 va fi pensionat, fără ca munca sa de arheolog să ia sfârșit definitiv.

Din această înșiruire seacă de instituții în care a lucrat (trei) și de posturi deținute, rămâne o singură constantă: dragostea față de istorie, pe care a servit-o ca împătimit arheolog, mărturie-i fiind cele 16 șantiere arheologice la care a participat, majoritatea din Oltenia (Romula/Dobrosloveni, Sucidava/Celei, Orșova, Slăveni, Locusteni, Ostrovul Șimian, Groșșani, Dăneți, Leu, Dioști ș.a.), dar și două din Bulgaria (Pavlikeni și Novae/Sviștov). Cele de mai sus, completează constanta menționată anterior, în sensul că Gheorghe Popilian a fost, înainte de toate, **un arheolog al Olteniei Romane**.

Este de remarcat și faptul că, în aceeași vreme (1974), a obținut titlul de doctor în istorie la Facultatea de Istorie a Universității din București, cu o temă de mare interes, consacrată ceramicii romane, sub conducerea Acad. Prof. Dr. Gheorghe Ștefan.

Cercetările sale arheologice nu ar fi fost complete, dacă nu erau valorificate științific prin publicare. Unele din aceste lucrări au rămas până astăzi lucrări de referință. Amintim îndeosebi *Ceramica romană din Oltenia* (1976, teza de doctorat sus-menționată), care s-a bucurat încă de la apariție de aprecierea specialiștilor din țară și de peste hotare (20 de recenzii). Prin acest studiu s-a realizat pentru prima oară în România o tipologie a ceramicii romane și, de asemenea, s-au selecționat formele specifice Provinciei Dacia, dintre care se detașau cele de tradiție pre-romană, dacică. Pot fi menționate și alte lucrări remarcabile, cum ar fi *Necropola daco-romană de la Locusteni* (1980) – în care este analizat un cimitir autohton de epocă romană –, *Groșșani. Monografie arheologică* (1998), în care este atestată o locuire din secolele II-VI (!) sau contribuția din *Tratatul de Istorie a Românilor* ș.a. Este momentul să mărturisesc acum și regretul meu dintotdeauna că, Academia Română nu a premiat vreuna din contribuțiile sale științifice.

Însă, opera sa arheologică este mult mai vastă și variată, Gh. Popilian abordând o gamă largă de aspecte ale civilizației romane: categoriile ceramice speciale, ca amforele, *terra sigillata* și lucernele, gliptica, *villae rusticae*, numismatica (9 tezaure publicate), cultul și monumentele de cult, riturile și ritualurile de cult ș. a. m. d. Activitatea sa intensă în câmpul istoriei vechi și arheologiei s-a manifestat și prin participarea la diverse manifestări de specialitate din țară și de peste hotare, dintre care spicuim: *Congresul al VII-lea de Științe Preistorice și Protoistorice de la Praga* (21-27 august 1966), *Congreșele Internaționale de Thracologie de la București* (1976, 1982), *Congresul Internațional Terra antiqua balcanica de la Veliko Târnovo* (1985), *Simpozionul Internațional de ceramică romană* (Weimar, 1986), *Congreșele Rei Cretariae Romanae Fautores* (München, 1982; Pavia, 1990; Timișoara, 1994); la ultimul congres a fost ales președinte de onoare ș.a.

Unele dintre laturile activității sale nu au avut prea multă vizibilitate, fără ca, totuși, acestea să fie lipsite de importanță: membru al Comisiei Arheologice a Academiei Române (1984-1998), redactor responsabil al revistei *Arhivele Olteniei* (8 numere) sau conducător de doctorat (din 1991). Din aceeași categorie de preocupări, modeste la prima vedere, dar de mare utilitate în cercetare, ar fi de amintit și inventarierea a peste 5000 de monede din Muzeul de la Drobeta – Turnu Severin, ca și a întregului fond numismatic din Muzeul Olteniei.

O viață cu multă cheltuială de inteligență, eforturi supraomenești, sacrificii nenumărate și lovituri nedrepte ale soartei, dar și cu plăcerile nesfârșite ale realizărilor științifice. Și așa cum îl știm, el va rămâne alături de noi, cu umorul, puterea de muncă și energia-i proprie și, mai cu seamă, cu multele sale lucrări la care vom apela în continuare, încă mult timp.

Să-ți fie țărâna ușoară dragă prietene și coleg ! Nu te vom uita !

VIRGIL MIHAILESCU-BÎRLIBA

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

CĂRȚI DE SPECIALITATE

1. *Ceramica romană din Oltenia*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1976.
2. *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1980.
3. *Gropșani. Monografie arheologică*, Bibliotheca Thracologica XXIV, București, 1998.
4. *Castrul roman de la Slăveni. Încercare de monografie arheologică*, Cluj-Napoca 2011 (autor principal D. Tudor; coautori Dorel Bondoc, Nicolae Gudea).
5. *The Roman and Late Roman cemetery of Sucidava-Celei. The excavations from 1969-1983*, Craiova, 2012 (împreună cu Dorel Bondoc).
6. *Necropola daco-romană de la Dioști (județul Dolj)*, Craiova, 2012.
7. *The Roman and late cemetery of Sucidava – Celei. The excavation from 1969-1983*, Craiova, 2012, 373 p. (în colaborare cu D. Bondoc).
8. *Așezările daco-romane de la Locusteni*, Craiova, 2014 (în colaborare cu Dorel Bondoc).

LUCRĂRI COLECTIVE

1. **68 voci** în D. Tudor (ed.), *Enciclopedia civilizației romane*, Ed. Enciclopedică, București, 1982.
2. **7 voci** în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi*, I, A-C, Ed. Enciclopedică, București, 1994.
3. *Stăpânirea romano-bizantină la nordul Dunării*, în D. Protase, A. Suceveanu (eds.), *Istoria Românilor*, II, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 607-616.
4. **20 voci** în C. Preda (ed.), *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi*, II, D-L, Ed. Enciclopedică, București, 1997.

STUDII ȘI ARTICOLE

1. *Șantierul Garvăn (Dinogetia)*, în SCIV, 3, 1952, p. 349-421 (în colaborare).
2. *Șantierul Garvăn (Dinogetia)*, în SCIV, 4, 1953, p. 240-274 (în colaborare).
3. *Șantierul Garvăn (Dinogetia)*, în SCIV 5, 1954, p. 161-197 (în colaborare).
4. *Cercetări arheologice de suprafață la Godeni (jud. Dolj)*, în SCIV 6, 1955, 1-2, p. 309-311.
5. *Muzeul comunal din Orlea*, în RevMuz, 1, 1964, 3, p. 278.
6. *Tezaurul medieval de la Șușița*, în RevMuz, 1, 1964, p. 278-280 (în colaborare cu L. Roșu).
7. *Noi dovezi privind invazia carpilor în Oltenia*, în *Comunicări. Centrul de istorie, filologie și etnografie Craiova. Seria numismatică*, I, Craiova, 1967, 54 p. și 2 planșe.
8. *Un nou aspect al sfârșitului epocii bronzului în Oltenia*, în *Memorii. Centrul de istorie, filologie și etnografie Craiova. Seria numismatică*, 5, Craiova, 1967, 4 p. și 4 planșe.
9. *Săpăturile de la Cioroiu Nou (1960-1961)*, în *Apulum*, 6, 1967, p. 593-605 (în colaborare cu D. Tudor și I. Diaconescu).
10. *Tezaurul de la Basarabi*, în *Comunicări. Centrul de istorie, filologie și etnografie Craiova, Seria numismatică*, II, Craiova, 1968, 22 p. și 1 pl.
11. *Un tezaur de monede romane republicane descoperit la Șopot (jud. Dolj)*, în SCN, 4, 1968, p. 450-452 (în colaborare cu C. Preda).
12. *Les recherches archéologiques dans la zone des Portes de Fer*, în *Académie de la RSR. Groupe de recherches complexes. Mémoires. Série archéologique*, 5, Craiova, 1968, 32 p. (în colaborare).
13. *Două cuptoare de ars țigle și cărămizi descoperite la Romula*, în RevMuz, 6, 1969, 2, p. 167-169.
14. *Tezaurul de monede geto-dacice de la Leu (jud. Dolj)*, în RevMuz, 6, 1969, 3, p. 267-268 (în colaborare cu T. Niță).
15. *Tezaurul de monede romane republicane de la Dunăreni (jud. Dolj)*, în *Historica*, I, 1970, p. 53-65.
16. *Un nouvel aspect de l'âge du bronze en Olténie*, în *Actes du VII-e Congrès International de Sciences Préhistoriques*, Praga, 1970, p. 733-736.
17. *Noi tezaure romane imperiale descoperite în Oltenia*, în *Lucrările Sesiunii Muzeelor din 27-29 decembrie 1964*, I, București, 1971, p. 356-361.
18. *Descoperirea monetară de la Gostavăț, județul Olt*, în *Historica*, II, 1971, p. 35-31.
19. *O gemă gnostică de la Romula*, în SCN, 5, 1971, p. 211-213.
20. *Tezaurul de monede republicane de la Plopșor (jud. Dolj)*, în SCN, 5, 1971, p. 380-384.
21. *Thermele de la Slăveni*, în *Apulum*, 9, 1971, p. 622-641.

22. *Un atelier de terra sigillata à Romula*, în *Dacia*, N.S.16, 1972, p. 145-161.
23. *Atlasul complex Porțile de Fier*, București, 1972 (colaborare).
24. *Notă asupra tezaurului de monede romane imperiale descoperite la Pârșani (jud. Dolj)*, în *Contribuții istorice*, I, Craiova, 1972, p. 190-199 (în colaborare cu Z. Gărău).
25. *Date noi privind cultele de la Romula-Malva în lumina vaselor cu figuri în relief*, în *SCIV*, 24, 2973, 2, p. 239-257 (în colaborare cu Gh. Poenaru Bordea).
26. *La céramique sigillée d'importation découverte en Oltenie*, în *Dacia*, N.S. 17, 1973, p. 179-216.
27. *Notă asupra unui tezaur de monede romane de la Bujoru, comuna Virvor (jud. Dolj)*, în *SCN*, 6, 1974, p. 213-216.
28. *Aspecte ale circulației monetare în castrul și așezarea romană de la Slăveni*, în *Oltenia*, 1, 1974, p. 75-82.
29. *Un tezaur din secolul al IV-lea descoperit în Oltenia*, în *SCN*, 6, 1974, p. 229-231.
30. *Monedele orașelor Dyrrhachium și Apollonia în Oltenia*, în *Historica*, 3, 1974, p.43-65.
31. *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Leurda – orașul Motru (jud. Gorj)*, în *Drobeta*, 1, 1974, p. 147-157.
32. *Contribution à la typologie des amphores découvertes en Oltenie (Ile-IIIe siècles de n.è)*, în *Dacia*, N.S., 18, 1974, p. 137-146.
33. *Tradition autochtones dans la céramique provinciale romaine de la Dacie méridionale*, în *Thraco-Dacica*, I, 1976, p. 279-286.
34. *Un quartier artisanal à Romula*, în *Dacia*, NS, 20, 1976, p. 221-250.
35. *Patru monumente inedite ale cavalerilor danubieni*, în *SCIVA*, 27, 1976, 2, p. 269-273 (în colaborare cu D. Tudor).
36. *Nouvelles découvertes de sigillée d'importation en Dacie*, în *Dacia*, N.S. 21, 1977, p. 343-350.
37. *Craiova în epoca post-romană*, în *Craiova, trecut, prezent și viitor*, Craiova, 1978, p. 59-62.
38. *Un nou tezaur de monede republicane romane descoperit în Oltenia*, în *Drobeta*, 3, 1978, p. 33-46.
39. *Continuitatea populației autohtone confirmată la Romula (sec. IV-VI)*, în *Contribuții istorice, filologice și socio-istorice*, 3, Craiova, 1979, p. 70-75.
40. *Realizări în domeniul cercetărilor arheologice din Oltenia*, în *RMMMIA*, 48, 1979, p. 23-24.
41. *Raport asupra cercetărilor arheologice efectuate în așezarea dacică și prefeudală de la Gropșani (jud. Dolj)*, în *Materiale*, Oradea, 1979, p. 155-157 (în colaborare cu M. Nica).
42. *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni (jud. Dolj)*, în *Materiale*, Oradea, 1979, p. 155-157 (în colaborare cu M. Nica și C. Tătulea).
43. *Două tezaure de monede republicane descoperite în Oltenia*, în *BSNR*, 70-74, 1976-1980, 124-128, București, 1981, p. 153-161.
44. *Noi descoperiri de monede ale orașelor Dyrrachium și Apollonia în Oltenia*, în *BSNR*, 70-74, 1976-1980, 124-128, București, 1981, p. 631-634.
45. *Tezaurul de monede romane de la Drăghiceni, județul Olt*, în *Oltenia*, 2, 1980, p. 109-111 (în colaborare cu Șt. Chițu).
46. *Un relief al lui Silvanus descoperit în Oltenia*, în *Oltenia*, 2, 1980, p. 85-101.
47. *Raport asupra cercetărilor de la Locusteni, jud. Dolj*, în *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 254-260.
48. *Săpăturile arheologice de la Romula*, în *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 351-353 (în colaborare cu Șt. Chițu și M. Vasilescu).
49. *Săpăturile din așezarea civilă a castrului roman de la Slăveni*, în *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 354-356.
50. *Săpăturile arheologice din necropola plană a Sucidavei*, în *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 364-365.
51. *L'atelier de céramique du camp romain de Slăveni*, în *Oltenia*, 3, 1981, p. 25-46.
52. *Noi mărturii arheologice descoperite la Craiova privind civilizația geto-dacică*, în *AO, SN*, 1, 1981, p. 45-52.
53. *Necropola daco-romană de la Leu*, în *Oltenia*, 4, 1982, p. 87-96 (în colaborare cu T. Niță).
54. *Necropola daco-romană de la Daneți*, în *Thraco-Dacica*, 3, 1982, p. 47-67.
55. *Două tezaure de monede romane descoperite în Oltenia*, în *BSNR*, 75-76, 1981-1982, 129-130, p. 121-125.
56. *Săpăturile arheologice de la Romula*, în *Materiale*, Brașov-București, 1983, p. 324-326 (în colaborare cu Șt. Chițu și M. Vasilescu).
57. *Săpăturile arheologice din așezarea civilă a castrului de la Slăveni (jud. Olt)*, în *Materiale*, Brașov-București, 1983, p. 344.
58. *Săpăturile de la Locusteni – La Gropan*, în *Materiale*, Brașov-București, 1983, p. 395-397 (în colaborare cu M. Nica).
59. *Date noi cu privire la centrul ceramic de la Romula*, în *AO, S.N.* 3, 1984, p. 46-54.
60. *Câteva considerații asupra necropolei de sud-est a Romulei*, în *AO, SN*, 3, 1984, p. 89-99.
61. *Așezarea romană din secolul al IV-lea de la Locusteni*, în *Documente recent descoperite și informații arheologice*, București, 1984, p. 37-46.

62. *Un centre de production céramique dans les établissements romains de la Locusteni (dép. de Dolj)*, în *Römerzeitliche Drehscheibenware in Barbaricum*, Weimar, 1984, p. 78-86.
63. *Tezaurul de monede romane de la Ocolna*, în AO, S.N. 4, 1985, p. 58-68 (în colaborare cu Stan I. Mircești).
64. *La céramique sigillée d'importation d'Acidava*, în *Dacia*, N.S. 30, 1986, p. 167-172 (în colaborare cu I. Ciucă).
65. *Tezaurul de monede romane imperiale de la Butoiești (jud. Mehedinți)*, în SCN, 9, 1989, p. 37-42 (în colaborare cu Stan I. Mircești).
66. *Villae rusticae în Dacia romană de la sud de Carpați*, în AO, S.N. 6, 1991, p. 54-63.
67. *Un nou centru ceramic în Dacia romană de la sud de Carpați*, în AO, S.N. 7, 1992, p. 19-26.
68. *Villa suburbana de la Romula, jud. Olt*, în *Materiale*, Ploiești, I, 1992, p. 231-234 (în colaborare cu Șt. Chițu și M. Vasilescu).
69. *Stațiunea arheologică de la Locusteni, jud. Dolj*, în *Materiale*, Ploiești I, 1992, p. 235-240 (în colaborare cu C. Tătulea).
70. *Ceramica de tip terra sigillata de import din așezarea civilă a castrului roman de la Enoșești- Acidava (jud. Olt)*, în AO, S.N. 8, 1993, p. 29-42 (în colaborare cu I. Ciucă).
71. *Despre lucerna-le cu marca lui ARMENIVS*, în AO, S.N. 9, 1994, p. 47-60.
72. *Sur les lampes d'ARMENIVS*, în RCRFACTA, 1995, p. 80-90.
73. *Unitatea culturală dintre provinciile Dacia și Moesia*, în *Drobeta*, 5, 1995, p. 28-45.
74. *CIBISUS la Romula*, în AO, S.N. 11, 1996, p. 43-47.
75. *Les centres de productions céramique d'Olténie*, în *Etudes sur la céramique daco-romaine de la Dacie et de la Mésie Inferieur*, Universitatea de Vest, Timișoara, 1997, p. 7-20 + 48 planșe.
76. *Tezaurul de monede imperiale de la Caracal*, în AO, S.N. 12, 1997, p. 31-40 (în colaborare cu Șt. Chițu).
77. *À propos des villae rusticae d'Olténie*, în *Actes du III-e Colloque Roumano-Suisse. La vie rurale dans les provinces romaines: vici et villae (Tulcea 8-15 octobre 1995)*, Tulcea, 1998, p. 150-151.
78. *Câteva considerații cu privire la tezaurul de la Vârtop (jud. Dolj)*, în AO, S.N. 13, 1999, p. 43-70.
79. *Découvertes archéologiques dans l'île Ostrovul Șimian*, în *Le Đjerdap/ Les Portes de Fer à la deuxième moitié du premier millinaire av. J. Ch. jusqu'aux guerres daciennes – koloquium in Kladovo- Drobeta Turnu Severin - Beograd, Belgrad, 1999*, p. 55-64.
80. *Tezaurul de monede imperiale descoperit la Gruia (jud. Mehedinți)* în *Drobeta*, 10, 2000, p.169-104 (în colaborare cu M. Davidescu).
81. *Rites et rituels funéraires romaines dans la zone des Portes de Fer*, în *Archäologie und Geschichte der Region des Eisereren Tores zwischen 106-275 a.n. Chr., Koloquium in Drobeta- Turnu Severin (1-4 oktober 2000)*, București, 2001.
82. *Tezaurul de monede romane imperiale descoperite la Bârza, com. Dănești, jud. Gorj*, în BSNR, nr. 146-151, București, 2003, p. 63-110.
83. *Așezarea prefeudală de la Craiova (Fântâna Obedeau)*, în *Drobeta*, 15, 2005, p. 148-157 și 8 planșe.
84. *Quelques considerations, concernant la Terra Sigillata locale de la Dacie Romaine Extra Carpatique*, în *Travaux du Simposium Interntional de Drobeta-Turnu Severin (16-18 mai 2003)*, Drobeta-Turnu Severin, 2005, p. 60-70).
85. *Câteva descoperiri monetare din Oltenia*, în *In honorem Gabriel Strempele*, Satu Mare, 2006, p. 585-593.
86. *Centrul coroplastic de la Romula*, în L. Mihăilescu-Bîrliba, O. Bounegru (eds.), *Studia Historiae et religionis daco-romanae*, București, 2006, p. 409-437.